

КОРОТКЕ СЛОВО ПРО ВІЛЕНА ГОРСЬКОГО

Тарас Лютій

Написати про Вілена Сергійовича Горського хочеться дуже багато, але сказати того, що хочеш, не виходить. Не тому, що немає чого говорити. Тип зв'язку особливий. До того ж цей тип відчуваєш не одразу. І навіть не за кілька років. А навчаючись у Києво-Могилянській академії – й поготів. Тому, коли хочеш висловити слова подяки одному з тих, кого вважаєш патріархом своєї *alma mater*, довго розмірковуєш: як би так написати, щоб наукові здобутки поєднати з тим, чого ніколи не втиснеш у рамки аналітичного, а тепер, з огляду на те, що Вілена Сергійовича нема, – вже історико-філософського *review*.

Вілен Горський – це людина, якій вдавалося поєднати майстерність свого фаху і, власне, любов до мудрості. Я знаю немало тих, перших студентів відродженої Києво-Могилянської академії, хто почав студіювати філософію саме після лекцій Вілена Сергійовича. І сам належу до таких. Зрештою, їх не можна назвати лекціями у формально-академічному сенсі. Разом з тим вони були зразком високої фахової підготовки. Мені здається, що у викладанні філософії і зараз надзвичайно бракує викладачів отієї первісної традиції, заради якої люди кардинально змінювали свій фах.

Справді, мало хто міг так захоплювати молодь, як це вдавалося афінському філософові Сократу, котрий заворожував своїми думками голови багатьох перехожих. Ми пам'ятаємо, що молодий Платон, будучи вправним поетом, після таких лекцій не вагаючись

спалив власні вірші й послідував за своїм учителем. Лише великі заздрісники могли після цього назвати Сократа розбещувачем молоді.

Не знаю, чи можна розбестити любов'ю до мудрості, але Вілен Горський став першим моїм провідником у світ філософії, як Чеширський Кіт супроводжував Алісу Країною Див (а серед інших не можу не назвати його колег-ровесників і наших сучасників Сергія Кримського, Мирослава Поповича, Ігоря Бичка). Це відбулося дуже делікатно: ненав'язливо й неквапно.

Вілену Горському, який створив кафедру філософії та релігієзнавства в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» й був деканом гуманітарного факультету, ніби завжди було затісно на цих високих посадах. Тому він і поводився, як тоді видавалося, неформально, а радше виявляв здатність бути Вчителем, навіть у речах, що здаються формальними.

Я хотів би порушити тільки одне питання, над яким нещодавно став замислюватися з більшою інтенсивністю. Йдеться про порівняння двох цивілізаційних осей європейської культури, що виникли в межах християнської традиції, а саме про католицьке (і як наслідок – протестантське) й православне відгалуження. Питання таке: чому перше породило грандіозних мислителів зразка Декарта чи Гайдеггера, а друге чи не спромоглося сягнути таких вершин, чи не мало відповідного потенційного підґрунтя?

Навчаючись в університеті й тепер уже викладаючи в ньому, мені подекуди доводилося чути від студентів і своїх колег, що українську філософську традицію не потрібно «тягнути за вуха»: її або не існує, або ж вона настільки млява, що до філософії либонь не дотягує. «Вміння читати й писати, – як сардонічно вказував один шановний викладач, –

ще автоматично не дорівнює можливості філософувати». І був правий.

Інший говорив про історичні передумови філософування. Мовляв, філософія є продуктом великих імперій. А країна, яка їх не знала, не спроможна створити спекулятивних систем, без яких неможливо обійтися у філософії.

Ще один зауважував про «невикорчований дух кордоцентризму», який заважає відбутися «філософському проекту» в Україні.

З цими ідеями важко сперечатися. Важко наважитися стати оборонцем чогось такого, що, здається, існує в подібні якоїсь симуляції.

Те, що Вілен Горський запропонував застосувати до виявлення історії української філософії, я назвав би своєрідною «герменевтикою пам'яті». Адже його науково-історичний аналіз націлений на пошук «зони забуття», яка виникла внаслідок різноманітних історико-культурних причин – і, власне, тому все те, що в ній містилося, не стало надбанням сучасної української культури.

Отже, Вілен Сергійович не пішов уторованими шляхами академічного визначення філософії як явища європоцентричного, а ще вужче – просвітницького (коли показником доволі розвиненого рівня філософування є стрункі філософські системи та вчення), а окреслив її як особливий тип духовної діяльності, через яку з'ясовувалися межі й сенс людського життя. Тому подолання відповідних (негласних) стандартів, з якими підходять до визначення філософії, передбачає такий погляд на її історію, котрий би здійснювався з позицій культури.

Вілен Горський наполягає на перебудові самого способу історичного мислення, чим порушує проблему: фі-

лософія потребує постійної постановки питання про те, *що таке філософія*. А історія філософії – це актуалізація в минулому того, що неабияким чином відлунює в нашому сучасному житті. А ці речі здійснюються саме в культурі, яка є медіум-середовищем, де розгортається не суб'єкт-об'єктне пізнання, а різноспрямована діалогова комунікація.

Справді, без виявлення певної спільності, якогось підґрунтя, з позицій якого ми щось виголошуємо, неможливе наше подальше спілкування.

Звичайно, шлях чи від Кенігсберґа, чи від Жмеринки до зоряного неба – один і той самий. Тому мусить знайтися щось у самих нас (якщо, звісно, таке можливо), що дало б нам змогу вийти на дорогу, якою ми не просто дійшли б згоди, наприклад, чи була/є в Україні філософія, а почали ставитися до останньої як до своєрідного «проекту», який повсякчас впливає на визначення того, ким є і ми самі.

За кілька років до своєї смерті, на одній із конференцій, яка відбувалася в Інституті філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Вілен Сергійович виступив із доповіддю про можливий подальший шлях України. Пафос цієї промови зводився до ідеї, що нам варто спочатку віднайти самих себе, а вже потім подумати, куди потрібно прямувати далі.

Цю ідею Вілена Горського я назвав би визначною й у методологічному, й у сенсожиттєвому вимірах.